

Den digitale revolusjonen har tre store effekter som direkte utfordrer tre grunnleggende norske verdier: likhet, tillit og fellesskap. Den fjerde industrielle revolusjonen er digital, eksponentiell og kombinatorisk, og endrer gjennom et svimlende bransjesamspill hvordan vi jobber og hvordan vi lever.

*Sv Silvija Seres
Aftenposten, 10 June 2016*

Entusiaster og skeptikere

Den utfordrer næringsliv og samfunn. Fremtidsbildet varierer fra et effektivt, grønt og liberalt delingssamfunn, til et fragmentert og uregulerbart løsarbeidersamfunn. Både entusiastene og skeptikerne har rett: det nye digitalsamfunnet tilbyr et overskudd av gode varer og tjenester med bredt og fleksibelt tilgang, men den fører også til en dramatisk opphopning av kunnskap og kapital, og færre og mer usikre jobber.

Vi får nye digitale samfunnsdilemmaer å hankes med, mens våre nåværende økonomiske modeller, incentivmekanismer, politiske verktøy og sosiale instinkter sogner til en annen tid, industriell og før-digital.

Digitaliseringens tre store utfordringer for samfunnet er polarisering, algoritmisering og fragmentering.

1. POLARISERING:

Polarisering dreier seg om en stadig økende konsentrasjon av kunnskap og kapital hos stadig færre aktører. Dette er den globale bestselgerens tid, der vinneren tar alt.

Eksempler er Finn og annonsemarkedet i Norge, eller Google og søk, og etter hvert mange andre markeder med Netflix, Amazon, Apple etc. Men ikke bare produkter og tjenester blir bestselgere; også hodenes attraktivitet følger denne loven. Stadig færre ansatte blir stadig mer etterspurte, mens de andre mister sin relevans.

Kunnskap kan ikke omfordeles like enkelt som kapital; her trengs det ny og inspirerende utdannings- og arbeidspolitikk som motiverer både de beste (ved å tiltrekke og utvikle flere av dem) og alle de andre (ved å løfte relevansen til alle). Polarisering utfordrer likhetsprinsippet. Borgerlønn og livslange læringsincentiver er to av mange temaer som relaterer til polariseringen.

2. ALGORITMISERING

Algoritmisering dreier seg om makten bak algoritmene som kontrollerer våre liv.

Automatiserte datadrevne prosesser påvirker alt fra forsvarsutstyr, til helse, medier og grunnleggende infrastruktur. Snart er de innebygget i våre hus, biler, klær og kroppsdeler.

Vi vet lite om hvordan disse innebygde digitale verktøy virker og hvilke regler og data som styrer dem. Vi lever i et sort-boks samfunn, drevet av «matteødeleggesvåpen».

Eksempler er Facebooks filtrering av nyheter basert på eiernes politiske preferanser, eller forsikringsselskapenes håndtering av DNA-informasjon basert på deres finansielle modeller.

Hos selvkjørende biler skifter det etiske ansvaret, feilbarhet, fra sjåfør til programmerer, slik ansvarsforflytting skjer med alle digitale verktøy.

All programmering i maskinlæring og kunstig intelligens, kombinert med tingenes internett og robotisering, består av digital koding av mange verdivalg.

Men hvem sine valg er det?

Algoritmisering relaterer både til personvern og til tillit. Tilgang til offentlige data, bevissthet rundt våre egne digitale utslipp og bedre funksjonell forståelse av de digitale verktøyene som tas i bruk, er noen av temaene der.

3. FRAGMENTERING:

Fragmentering dreier seg om at de tradisjonelle nære arenaene svekkes, både på arbeidsfronten, der flere og flere uteblir fra de etablerte fellesskapene, og privat, der virtuelle og globale relasjoner erstatter de lokale.

I et samfunn med stadig flere frilansere og mer mangfold, der jobbene blir mer fleksible og mindre stabile, blir det etisk og politisk krevende å tviholde på de etablerte rettighetene for en organisert minoritet.

Hvordan skaper vi stabiliteten og tryggheten i dette nye fragmenterte samfunnet? Vi blir stadig mer «alene sammen», med nye digitale allianser.

I Uber-verden, der sjefen er en datamaskin og arbeidsrett er tilgang til en data-plattform, der incentiver er et gjennomsnittstall og all verdiskapning en stadig flyt til California, blir lokalfellesskapet svekket, til tross for gode tjenester og nye jobber.

Desto viktigere er det å bygge politikk som gjenskaper fellesskap og lojalitet i de nye arenaene, på måter som på nytt er effektivt tilpasset majoriteten.

Norge: Sosial kapital som konkurransefortrinn

Norges store konkurransefortrinn, hvis man ser bort fra naturressurser og Oljefondet, er vår sosiale kapital. Det er likhet, fellesskap og tillit som gir det transparente, effektive samfunnet og det stabile, konkurransedyktige næringslivet.

Norge har en god tradisjon for utvikling av effektiv omfordelingspolitikk nettopp for å forsvare disse. Adam Smiths usynlige hånd fungerer dårlig i den digitale verden drevet av omvendt eksponentiell utvikling.

Vi trenger en ny politikk som møter disse nye krefter, og det haster.

Ingen er imot fremtiden, men de mer kritiske sider av fremtiden må faktisk styres. Da holder det like dårlig med en ukritisk teknologiutopi som med en skeptisk, vent-og-se eller reguler-og-se handlingsmåte som overstyrer og bremser den nødvendige utviklingen og læringen som vi må ha for å følge med.

De sosiale endringene som har kommet i kjølvannet av tidligere industrielle revolusjoner, har ikke kommet knirkefritt. Koblingen mellom industrielle skift og sosial uro er tett. Dette ser vi allerede tegnene til også denne gang – ikke minst i bevegelsene til de amerikanske velgermassene foran valget i november.

Kjelen vil kunne eksplodere

Det vil være vanskelig for politikere å forhindre misnøyen uten samtidig å benekte den teknologiske utviklingen. Men – det vil være mulig å kontrollere hvordan misnøyen skal gi seg utslag.

Dersom man velger å legge lokk på disse utfordringene – utviklingen av arbeidsmarkedet og jobbtrygghet for den enkelte og forskjellene mellom fattige og rike – da viser historien at kjelen vil kunne eksplodere.

For å hindre eller redusere polariseringen og de sosiale ulikhetene, må vi sikre at gevinstene av digitaliseringen blir en del av omfordelingen – gjennom skattlegging i de landene der gevinstene hentes ut.

Disse skatteinntektene vil måtte fordeles ut igjen, i form av satsing på utdanning og livslang læring, på forskning og innovasjon, på gründere og utvikling av nye næringer og på generelt å bevare et godt samfunn.

Se kronikken på Atenposten

